

บทความวิจารณ์หนังสือ

Teach Like Finland: สอนฟิน เรียนสนุก สไตล์ฟินแลนด์

ผู้เขียน : Timothy D. Walker

ผู้แปล : ทิพย์นภา หวนสุริยา

วิจารณ์โดย

สุวรรณา อินทร์น้อย

Suwanna Innoi

papaikan.in@kmitl.ac.th

ภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร 10520

Department of Industrial Education, Faculty of Industrial Education and Technology,

King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Bangkok 10520 Thailand

“ความสุขไม่ใช่ ผลลัพธ์ ของความสำเร็จ แต่เป็น ต้นกำเนิด ของมันต่างหาก” วลีหนึ่งที่ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ ทิโมธี ดี. วอล์กเกอร์ กล่าวถึง คำกล่าวของเซปปาลา (Emma Seppälä) เป็นจุดเริ่มต้นให้สนใจใคร่รู้ในหนังสือเล่มนี้ได้เป็นอย่างดี เพราะ “การเรียนรู้” กับ “ความสุข” ในความรู้สึกของคนทั่วไปแล้วดูเหมือนว่าจะเป็นสิ่งที่สวนทางกัน แต่ในฟินแลนด์ประเทศ นอร์ดิกเล็ก ๆ แห่งนี้ ที่ได้รับการยกย่องว่ามีระบบการศึกษาที่ดีที่สุดในโลก ไม่ได้เป็นเช่นนั้น ฟินแลนด์มีชั่วโมงเรียนไม่ยาวนาน การบ้านน้อย สอบวัดผลไม่ได้เคร่งครัดมากนัก แต่สามารถสร้างนักเรียนที่ทำคะแนน PISA โดดเด่น เอาชนะนักเรียนประเทศ อื่น ๆ ที่ใช้เวลาเรียนมากกว่าเกือบเท่าตัวได้หลายปีติดต่อกัน ในหนังสือเล่มนี้ ทิโมธี ดี. วอล์กเกอร์ ได้บรรยายระบบการศึกษา กลยุทธ์วิธีการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนของประเทศฟินแลนด์ (Finnish pedagogy) ที่ให้ความสำคัญกับการใช้จิตวิทยา เชิงบวก สะท้อนความเชื่อที่ว่า **“เมื่อผู้เรียนและผู้สอนมีความสุขมากขึ้น ก็จะเกิดการเรียนรู้มากขึ้น”** ดังนั้นความสุขในที่นี้จึง หมายถึง “ห้องเรียน” นั่นคือครูและนักเรียนก็ต้องมีความสุขด้วยกัน กลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ผู้เขียนนำเสนอ จึงมีความหมายสำหรับครู และนักเรียนควบคู่กันเสมอ

หนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด 224 หน้า ประกอบด้วย 5 บท ซึ่งแต่ละบทจะเป็น “กลยุทธ์หรือวิธีการ” ที่สำคัญ จากห้องเรียน ฟินแลนด์ ที่คนเป็นครูหรือแม้แต่ผู้ปกครองเองก็สามารถนำไปปรับใช้กับวิถีชีวิตของการกระตุ้นการเรียนรู้ให้กับเด็ก ๆ ได้ หากแต่ ผู้นำไปใช้ต้องเปิดใจและมีมุมมองที่อยากให้เกิด ๆ มีความสุขจากการเรียนรู้ แม้ว่าสถานการณ์ในหนังสือจะเป็นห้องเรียนประถม และมัธยม แต่หากผู้อ่านได้ลองสัมผัสประสบการณ์จากห้องเรียนฟินแลนด์แล้วจะรู้สึกได้เลยว่า นี่แหละห้องเรียนที่แสนจะ “ฟิน” ที่แม้แต่เด็กศึกษาระดับมหาวิทยาลัยก็ต้องการห้องเรียนแบบนี้เช่นกัน

บทนำ

บทนี้ ผู้เขียนได้เล่าถึงการเป็นครูใหม่ปีแรกในเมืองอาร์ลิงตัน รัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา ที่ผ่านการทำงานอย่างหนัก ประมาณวันละ 12 ชั่วโมง พอถึงสิ้นปีผู้เขียนเล่าว่าเขารู้สึกเป็นครูที่แย่ ขาดสมดุลระหว่างงานกับชีวิตอย่างหนัก มีความเครียดและ วิตกกังวล และคล้ายว่าจะส่งผลกระทบต่อถึงนักเรียนที่ดูเหมือนจะเป็นทุกซบไปด้วย ซึ่งในปีการศึกษานั้น เขารับรู้ข้อมูลจากเพื่อนครู ว่า ครูชาวอเมริกันร้อยละ 50 เลิกอาชีพครูภายในห้าปี และเขาเองก็กำลังคิดแบบเดียวกัน ซึ่งสามปีหลังจากนั้น ผู้เขียนได้ย้ายไป อยู่ฟินแลนด์ บ้านเกิดของภรรยาของผู้เขียน และได้เริ่มต้นชีวิตของการเป็นครูที่เฮลซิงกิ โดยผ่านการได้รับโอกาสให้ศึกษาเรียนรู้ วิธีสอนแบบฟินแลนด์อย่างใกล้ชิด โดยการร่วมสังเกตการสอนของเพื่อนครูกว่าร้อยละ 50 และเก็บชั่วโมงฝึกสอนตามหลักสูตร ปริญญาโทด้านการศึกษาปฐมวัยจากอเมริกา โดยมีเพื่อนครูมากประสบการณ์ชาวฟินแลนด์ช่วยเหลือ และระหว่างที่เขียนหนังสือ เล่มนี้ เขาได้เดินทางไปโรงเรียนหลายแห่งทั่วฟินแลนด์ เพื่อสัมภาษณ์ครูทั้งระดับก่อนอนุบาล ประถม และมัธยม ซึ่งทำให้เขา พบว่าแนวปฏิบัติที่เรียบง่ายและมีประสิทธิภาพ ที่พบได้ในโรงเรียนทั่วฟินแลนด์ คือ **“ครูฟินแลนด์ให้คุณค่าความสุขมากกว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา”** ซึ่งกลยุทธ์ของการสร้างความสุขในห้องเรียน ผู้เขียนนำเสนอไว้ 5 ประการหลัก 33 กลยุทธ์ ที่ได้รอบ คัดมาจากแนวคิดของราช ราชันธาธาน (Raj Raghunathan) ผู้เขียนหนังสือ If You're So Smart, Why Aren't You Happy? ที่มองส่วนผสมของความสุขมีสี่ประการ คือ ความสัมพันธ์ที่ดี อิสระ ความเชี่ยวชาญ และกรอบคิด และเขาเพิ่มเข้ามาอีกหนึ่ง ประการ คือ สุขภาวะ จนทำให้เกิดกลยุทธ์ที่เรียบง่าย สอดคล้องกับบริบทของห้องเรียนที่เบิกบาน ผู้วิจารณ์จะขอกล่าวเป็นบท ๆ ดังนี้

บทที่ 1 สุขภาวะ (Well-being)

ผู้เขียนเกริ่นนำเชื่อมโยงกับคำว่า **สุขภาวะ** ด้วยภาพของจังหวะชีวิตที่ดูผ่อนคลายของชาวฟินแลนด์ในสวนสาธารณะ ซึ่ง เขาเองก็เริ่มซึมซับความเป็นมนุษย์ธรรมดาได้มากขึ้นจากบรรยากาศแบบนี้ แต่สำหรับการทำงานในโรงเรียน เขาก็ยังปรับตัวไม่ได้ เท่าไรนัก ยังคงทำงานอย่างเต็มที่ภายใต้ความเชื่อที่ว่า **ครูที่ดีที่สุดคือครูที่ทำงานหนักที่สุด** ซึ่งอาจจะหมายถึงการได้นอนไม่หลับ ชั่วโมง ไม่พักกินข้าวเที่ยง ไม่พบปะสังสรรค์กับเพื่อนร่วมงาน แต่ที่เฮลซิงกินี้ ไม่ครูคนใดทำงานตอนพักเที่ยงหรือหมกตัวในห้องเรียน ตลอดทั้งวัน โรงเรียนที่นี่จะมีช่วงพัก 15 นาที หลังบทเรียนตลอดทั้งวัน ครูก็จะมาพบปะกันในห้องพักรวม และพวกเขาดูไร้ ความเครียดกันแทบตลอดเวลา และไม่น่าแปลกใจว่า นักเรียนที่นี่ก็เป็นเหมือนครูของพวกเขา เมื่อเทียบกับในโรงเรียนอเมริกัน แนวทางการสอนดูรวดเร็ว เข้มงวด และเน้นผลสัมฤทธิ์มากกว่า ในขณะที่ฟินแลนด์ดูเชื่องช้า อ่อนโยน และใส่ใจสุขภาวะมากกว่า ซึ่งผู้เขียนได้ให้มุมมองเทียบจากประสบการณ์ของเขาเองที่ผ่านการทำงานอย่างหนักในการเป็นครูอเมริกันว่า **“หากเราเชื่อว่าการ ไล่ล่าความสำเร็จ (หรือการเป็นที่สุด) คือสิ่งสำคัญสูงสุดในชีวิตนั้น มันจะบั่นทอนสุขภาวะของเราอย่างใหญ่หลวง และส่งผล ถึงสุขภาวะของเด็ก ๆ ประเทศเราด้วย”** ในบทนี้ผู้เขียนจึงเสนอกิจกรรมที่ได้เรียนรู้จากห้องเรียนฟินแลนด์ ซึ่งส่งเสริมสุขภาพกาย อารมณ์ และจิตใจของครูและนักเรียน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เรียบง่าย แต่ช่วยเพิ่มคุณภาพการเรียนการสอนและทำให้ห้องเรียนของเรา เบิกบานได้ ดังนี้

● **จัดเวลาพักสมอง** ครู ทิโมธี ดี. วอลเกอร์ เป็นครูใหม่ที่เฮลซิงกิ เขานำประสบการณ์จากอเมริกามาใช้ในฟินแลนด์ โดยการปรับตารางเรียนไม่ให้เป็นไปตามปกติของที่นี่ คือ โดยปกติเด็ก ๆ (รวมถึงครูด้วย) จะได้หยุดพัก 15 นาที ทุกช่วงเวลาเรียน 45 นาที แต่เขาไม่เห็นประโยชน์จากการหยุดพักบ่อย ๆ แม้ตัวเขาเองก็ไม่ไปพักที่ห้องพักครุรวมด้วย จึงปรับตารางใหม่ จนกระทั่ง มีนักเรียนคนหนึ่งลุกขึ้นมาปฏิบัติ เขาจึงเริ่มฝึกคิดและยอมรับเอาวิถีปฏิบัติการหยุดให้เด็กพักแบบฟินแลนด์มาใช้ สิ่งที่เขาได้เห็น คือ นักเรียนจะร่ำเรียงกลับเข้าห้องทุกครั้งหลังพัก 15 นาที และสำคัญไปกว่านั้น พวกเขายังมีสมาธิในช่วงเรียนมากขึ้นด้วย สรุป ได้ก็คือ การพักบ่อย ๆ ช่วยเพิ่มความตั้งใจในห้องเรียน และก็ไม่ต้องกลัวว่านักเรียนจะไม่ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ควรรู้ หากเราปล่อยให้ เขาว่างบทรียนลงได้หลาย ๆ ครั้งตลอดวันเรียน ซึ่งการจัดเวลาพักสมองนี้อาจเป็นไปในรูปแบบของการปล่อยให้วิ่งเล่นอิสระ หรือ ผ่านกิจกรรม และให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกทำกิจกรรม ครูอาจจัดเป็น “ช่วงเวลาเลือกได้” ที่มีคุณสมบัติสามประการ คือ มีระดับความสนุกสนานสูง มีอิสระ และแปลกใหม่ และที่สำคัญครูเองก็ต้อง “พักสมอง” และ “วาง” เหมือนกับเด็ก ๆ ด้วยเช่นกัน

● **เรียนรู้ขณะเคลื่อนไหว** ผู้เขียนกล่าวถึงภาพของนักเรียนที่เคลื่อนไหว ไม่ค่อยได้เคลื่อนไหว ขาดกิจกรรมทางกายภาพใน โรงเรียน ทั้งในอเมริกาและฟินแลนด์ แต่มีข้อแตกต่างของฟินแลนด์ในขณะที่เขาเป็นครูอยู่นี้ คือ โรงเรียนนบรียากำลังพยายามให้นักเรียนมีความตื่นตัวตลอดทั้งวัน ด้วยโครงการใหม่จากรัฐบาลที่ชื่อว่า “ปลูกโรงเรียนให้เคลื่อนไหว (Finnish Schools on the Move)” ตัวอย่างกิจกรรมที่ผู้เขียนหยิบยกมา เช่น การพาน้อง ๆ เล่นเกมจากฐานที่ประหมัด หรือจากอีกโรงเรียนหนึ่งที่ให้รุ่นพี่มา จัดการควบคุมการให้ยืมอุปกรณ์กีฬา หรือในนักเรียนมัธยม โรงเรียนก็จะมีรูปแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความสนใจของเด็ก ซึ่งเด็ก ๆ จะเป็นผู้คิดกิจกรรมขึ้นมาเอง ส่วนในห้องเรียนก็ถูกนำแนวคิดนี้มาใช้ด้วยเช่นกัน คือ มีการเปลี่ยนอิริยาบถในการเรียน หรือทำงานในห้องเรียน ตัวอย่างกลยุทธ์หนึ่งที่ผู้เขียนใช้ ก็คือการเดินชมผลงาน คือ ให้นักเรียนแปะผลงานไว้บนผนัง และ หมุนเวียนเดินชมพร้อมกับแสดงความคิดเห็นและชมงานของเพื่อน ๆ และหลังจากนั้นเด็ก ๆ จะกลับมานำงานของตนเองไป วิเคราะห์และปรับปรุงตามคำแนะนำของเพื่อน ซึ่งประเด็นการเพิ่มกิจกรรมขณะเคลื่อนไหวนี้ จะต้องมีการกระตุ้นให้นักเรียนรู้สึก เป็นเจ้าของรูปแบบการใช้ชีวิตที่ไม่อยู่นิ่งของเขาเอง และส่งเสริมให้ครูก็คิดสร้างสรรค์วิธีการทำให้เด็ก ๆ เคลื่อนไหวระหว่างอยู่ใน ห้องเรียน

● **เติมพลังหลังเลิกเรียน** ผู้เขียนยกตัวอย่างการทำงานแบบอเมริกันที่ทำงานแบบไม่หยุดพัก เขาตั้งหน้าตั้งตาทำงาน จนกว่าจะหัวถึงหมอน ลดเวลานอนเพื่อไปโรงเรียนให้เร็วขึ้น เตรียมสอนตอนพักกลางวัน และอยู่ต่ออีกหลายชั่วโมงหลังโรงเรียน เลิก ผลก็คือ เกิดความเครียดและหมดไฟในการทำงาน แต่ที่เฮลซิงกินี้ วิถีชีวิตของครูต่างกันโดยสิ้นเชิง ครูที่นั่นทำให้ผู้เขียนเห็นว่าการที่พวกครูจำกัดเวลาในการทำงานเป็นเรื่องฉลาดไม่ใช่ว่าเสีย คือการรู้จักวางมือจากงานไปเติมพลัง เพื่อกลับมาเป็นครูที่ แข็งแกร่งต่อไปได้ ซึ่งการเติมพลังมีหลายรูปแบบตามความชอบและชีวิตของแต่ละคน แต่ต้องระบุขอบเขตให้ได้ว่าเมื่อไรจึงจะหยุด พักและเติมพลังในแต่ละวัน และนี่ก็เป็นพื้นฐานความคิดความเชื่อแบบเดียวกันที่ครูก็นำมาใช้กับนักเรียนด้วย ดังนั้น ครูใน ฟินแลนด์จึงไม่มีการบ้านที่ “ยาก” และ “เยอะ” เกินไป เพราะตระหนักถึงคุณค่าและเวลาว่างของนักเรียนนั่นเอง

● **จัดพื้นที่ให้เรียบง่าย** แนวคิดของฟินแลนด์ที่เรียกว่า “น้อยคือมาก” (Minimalism) เห็นได้ทั่วไปในงานออกแบบบ้าน ที่ดูไม่รกและผ่อนคลาย แนวคิดนี้ก็เห็นได้ในห้องเรียนฟินแลนด์ ผู้เขียนยกตัวอย่างห้องเรียนของตนเองที่ไม่ได้จัดแสดงผลงานอะไร ไว้มากมาย โดยเขาเชื่อว่า ผนังที่เรียบง่าย ช่วยให้เด็กมีสมาธิ และส่งเสริมให้การเรียนรู้ไม่ถูกเบี่ยงเบนความสนใจ และในบาง กิจกรรมที่ครูแจ้งว่าจะคัดเลือกผลงานดีเด่น นักเรียนก็จะตั้งใจทำงานมากขึ้นเพราะรู้ว่าครูจะคัดเลือกผลงานที่โดดเด่น และช่วยให้ครูประหยัดเวลาในการต้องมานั่งออกแบบผนังห้องด้วย

● **สูดอากาศบริสุทธิ์** เด็กนักเรียนในฟินแลนด์มักชอบอากาศบริสุทธิ์จากธรรมชาติ พวกเขาชอบการเปิดหน้าต่าง ไม่ชอบ ห้องเรียนที่อุดอู๋ อัดอัด เพื่อนของผู้เขียนคนหนึ่งให้ความเห็นว่า “เวลาที่เราหายใจออกจะปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกมา ถ้าระดับก๊าซนี้สูงเกินไป จะไปขัดขวางการเรียนรู้เพราะสมองจะไม่ทำงาน” ซึ่งผู้เขียนก็ได้ค้นพบสภาพแวดล้อมอื่น ๆ อีกหลาย ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้เช่น การตกแต่งห้องเรียน เสียงรบกวน แสงสว่างไม่เพียงพอ และอุณหภูมิห้องไม่พอดี ดังนั้น แม้ว่าครูจะ ไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างของอาคารได้ แต่ก็สามารถปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียนได้

● **เข้าหาธรรมชาติ** ผู้เขียนแนะนำการเรียนรู้แบบใช้สิ่งแวดล้อมเป็นฐาน โดยแบ่งวิธีที่จะทำให้เด็ก ๆ ได้สัมผัสธรรมชาติ ออกเป็น 3 ระดับ จากการลงทุนค่อนข้างต่ำไปถึงระดับสูง คือ ระดับแรก การนำธรรมชาติเข้าสู่ห้องเรียน ระดับนี้มีความเป็นไปได้ ไม่มีที่สิ้นสุด ขึ้นอยู่กับหลักสูตรที่ครูสอน ระดับที่สอง การไปนอกห้องเรียน และให้เขาได้สัมผัสและบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ และระดับ สาม การทำโครงการต่าง ๆ ที่เป็นพื้นที่สีเขียวหรือตามธรรมชาติ ซึ่งในฐานะครูก็อาจจะยังไม่ต้องใช้ความพยายามที่ยิ่งใหญ่ แต่ สามารถเริ่มจากก้าวเล็ก ๆ ก่อนก็ได้

● **รักษาความสงบ** กลยุทธ์นี้ ผู้เขียนต้องการเสนอการส่งเสริมสุขภาวะของทุกคนในห้องเรียน ด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย สงบ ซึ่งอาจมีแค่เสียงรบกวนบ้างแต่ไร้ความเครียด เช่นเครื่องมือที่ผู้เขียนสร้างขึ้นต่อไปนี้ **แผนภาพสรุปกติกา** ครูและนักเรียนสร้างกฎกติกาของห้องร่วมกัน ซึ่งส่วนใหญ่กฎที่ออกมา มักจะประกอบด้วย การเคารพตัวเอง เคารพผู้อื่น และเคารพสภาพแวดล้อม **เครื่องวัดระดับเสียง** โดยออกแบบให้เด็ก ๆ นั้นช่วยเหลือควบคุมและจัดการเพื่อน ๆ ที่ทำเสียงดัง และ **รักษาสมดุล** โดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีการอภิปรายกันได้ แต่ก็ต้องอยู่ในพื้นที่ที่กำหนดไว้และสงบพอที่จะไม่ไปรบกวนความสงบของห้องเรียน แม้ว่าห้องเรียนจะต้องการความสงบ ท้ายสุดของบทนี้ ผู้เขียนแนะนำการรักษาความสงบจากการฝึก “สติ” ทั้งการฟังอย่างมีสติ การเดินอย่างมีสติ การรับรู้ลมหายใจเข้าออก ซึ่งมุ่งเสริมการรู้จักตนเอง การรู้จักควบคุมตนเองทั้งความคิด อารมณ์ พฤติกรรม และลดความเครียด

บทที่ 2 ความสัมพันธ์ที่ดี (Belonging)

ความสัมพันธ์ที่ดีเป็นส่วนผสมหนึ่งของความสุข ที่ครูควรบ่มเพาะความรู้สึกใกล้ชิดผูกพันดังกล่าวนี้ให้เกิดขึ้นในห้องเรียน ดังนี้

● **สรรหาทีมสวัสดิภาพ** หัวข้อนี้ผู้เขียนจะเน้นย้ำไปที่การมีเพื่อนร่วมงานที่ดี หรือเครือข่ายนักวิชาชีพต่าง ๆ ที่จะเข้ามาช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างรอบด้าน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องของการเรียน ที่สำคัญมันทำให้เขารู้สึกแตกต่างจากที่พบในอเมริกา นั่นก็คือ การไม่รู้สึกโดดเดี่ยวในการเป็นครู

● **รู้จักเด็กแต่ละคน** กลยุทธ์ที่ผู้เขียนยกตัวอย่างจากประสบการณ์เขาเองในการทำมาครูรู้จักเด็กก็คือ การทักทายนักเรียนเป็นกิจวัตร เช่น ยืนหน้าประตูคอยเรียกชื่อทั้งก่อนและหลังเลิกเรียน หรือทักทายเล็ก ๆ น้อย ๆ ในเรื่องที่เขาสนใจ อีกวิธีที่เขาชอบทำคือการหมุนเวียนไปหาเวลาร่วมโต๊ะกินข้าวกับนักเรียนในเวลาพักกลางวัน และการไปเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อส่งสัญญาณให้ทั้งเด็กและผู้ปกครองรับรู้ถึงการเอาใจใส่ที่อยากจะทำรู้จักเด็กแต่ละคน

● **เล่นกับนักเรียน** สิ่งที่คุณเขียนเล่าอย่างไม่ปิดบัง คือ ช่วงสัปดาห์แรกของการเปิดเทอม ผู้เขียนเตรียมทุกอย่างอย่างเป็นระบบ แม้กระทั่งกิจวัตรต่าง ๆ ของนักเรียน ซึ่งมันทำให้เขาตกใจและอับอายไปด้วยเมื่อพบว่าไม่มีใครทำเช่นนั้น ในฟินแลนด์ถือเป็นเรื่องธรรมดาที่นักเรียนจะยังไม่เริ่มเรียนตามปกติในการเปิดเทอมวันแรก ครูหลายคนกล่าวว่า อยากให้การเริ่มต้นเป็นธรรมชาติและนุ่มนวล ตัวเขาเองจึงต้องปรับกิจกรรมสำหรับการเปิดเทอมในสองสามวันแรกเป็นการ “เล่น” กับนักเรียน ในเกมที่นักเรียนได้ออกแบบกันเอง แทนที่จะสอนตามตารางเดิม และนี่คือกลยุทธ์ที่สำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรและไม่ตึงเครียดก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นรากฐานสำคัญให้เป็นปีแห่งการเรียนรู้ แล้วค่อย ๆ สร้างกฎ กำหนดกิจวัตรอื่น ๆ ก็แสนสบาย

● **เฉลิมฉลองการเรียนรู้กับนักเรียน** ผู้เขียนยกตัวอย่างการเฉลิมฉลองการเรียนรู้จากห้องเรียนมัธยมในฟินแลนด์ที่เขาชอบไปสังเกตการสอนบ่อย ๆ ในวิชา “คหกรรม” ซึ่งเขาเองไม่เคยพบจากโรงเรียนที่อเมริกา มันเป็นวิธีชื่นชมความพยายามของนักเรียนอย่างเหมาะสมที่สุด นั่นคือ เด็ก ๆ จะมีเวลา 15-20 นาทีในการเฉลิมฉลองอาหารฝีมือตนเอง สิ่งที่มีความหมายคือ ก่อนที่จะได้นั่งรับประทานอาหารร่วมกัน เด็ก ๆ จะต้องทำงานหลายอย่างในเวลาจำกัด ทั้งเตรียมอาหาร ทำความสะอาดครัวและอุปกรณ์ต่าง ๆ จัดโต๊ะอาหารกันอย่างขยันขันแข็ง เด็ก ๆ ไม่ได้ต้องการคำชมหรือคะแนนที่ดีจากครู แต่ทำเพราะความสนุกสนานเพลิดเพลิน สิ่งนี้นั่นเองที่เป็นแรงจูงใจจากข้างในและที่เรียกว่า “ความสุข” จากการเรียนรู้ ซึ่งเขาเองก็นำมันมาปรับใช้กับนักเรียนระดับประถมของเขาด้วย เด็ก ๆ มีความสุขกับการได้เฉลิมฉลองการเรียนรู้ท้ายคาบ ซึ่งกลยุทธ์นี้ ครูจะต้องให้ความสำคัญว่าสิ่งนี้จะเป็นการให้คุณค่ากับงานที่นักเรียนทำและช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้เด็ก ๆ ได้

● **ไล่ตามฝันของห้อง** ผู้เขียนกล่าวถึงกิจกรรมสำคัญของโรงเรียนในฟินแลนด์ นั่นคือ การเข้าค่าย แต่สิ่งที่น่าชื่นชมของกิจกรรมนี้ก็คือ นักเรียนจะเป็นผู้จัดการกิจกรรมหาเงินระดมทุนกันเอง และร่วมกิจกรรมด้วยกัน นั่นไม่ได้หมายความว่าเด็ก ๆ จะไปผูกพันกันตอนเข้าค่าย แต่มันเกิดตั้งแต่การไล่ตามความฝันของห้องด้วยการคิดกิจกรรมระดมทุน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเพื่อทำงานให้ลุล่วง และนี่เป็นกิจกรรมสำหรับเด็กประถม! สำหรับครูแค่คอยกำกับดูแลความก้าวหน้าของโครงการ และที่สำคัญต้องเป็นความฝันของห้องที่ผ่านการ “เลือกร่วมกัน”

● **การจัดการกลั่นแกล้ง** กลยุทธ์นี้ค่อนข้างลึกซึ้ง เนื่องจากที่ฟินแลนด์มีโปรแกรมที่เรียกว่า “KiVa” คือการต่อต้านการกลั่นแกล้ง (Bullying) เพราะเมื่อมีการกลั่นแกล้งในโรงเรียน แทนที่ครูจะให้แค่คำว่า “ขอโทษ” แต่ครูจะบอกว่าไม่จำเป็นต้องขอโทษ เว้นแต่ว่าคุณอยากจะพูด เพราะปกติเวลามีคนบอกให้ขอโทษ คุณอาจจะไม่ได้รู้สึกแบบนั้นจริง ๆ ครูที่ผ่านกระบวนการอบรมจากโปรแกรม “KiVa” นี้ จึงมีวิธีการจัดการ โดยพาเด็ก ๆ มาจัดประชุมเพื่อหาประเด็นว่าปัญหาอยู่ตรงไหน คุณทำพฤติกรรมอย่างไร และจะทำพฤติกรรมที่แตกต่างออกไปได้อย่างไร ซึ่งในฟินแลนด์มีกระบวนการนี้อย่างจริงจัง ทำให้นักเรียนเข้าใจและรู้จักใช้สิทธิของตนเองที่จะยืนหยัดต่อต้านการกลั่นแกล้ง

● **หาครู** กลยุทธ์นี้ไม่ต้องเตรียมอะไรมากมาย ผู้เขียนยกตัวอย่างจากในโรงเรียนคือ จับคู่ที่ประหม่หมกและน้องประหม่หมกหนึ่ง กิจกรรมนี้ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในหมู่เรียน และช่วยเพิ่มศักยภาพความเป็นที่ที่ต้องเป็นทั้งต้นแบบและคอยดูแลน้องของตนเองด้วย

บทที่ 3 อิสระ (Autonomy)

เป็นเรื่องน่าแปลกใจสำหรับผู้เขียนที่เคยเป็นครูในโรงเรียนอเมริกันอย่างมาก เมื่อเขาพบว่าเด็ก ๆ ที่ฟินแลนด์ในระดับชั้นประถมที่เขาสอนอยู่นี้สามในสี่ไปกลับโรงเรียนเอง บางคนกลับถึงบ้าน ทำการบ้าน หาของว่างกินเอง หรือบางคนไปกลับเองเป็นกิจวัตรตั้งแต่อนุบาล ซึ่งเป็นภาพที่ดูจะมีอิสระที่จะทำอะไรได้เองมากกว่าเด็กอเมริกัน ซึ่งมันช่วยให้เด็ก ๆ ฟังพาดตนเองได้ เป็นนักเรียนที่ควบคุมดูแลตัวเองได้ดีกว่าด้วย เขาจึงเสนอความเป็นอิสระดังกล่าวนี้ให้เกิดขึ้นในห้องเรียนเพื่อนำมาซึ่งความสุข ดังนี้

● **เริ่มต้นด้วยเสรีภาพ** ทิโมธี ดี. วอลท์เกอร์ เคยยึดมั่นในทฤษฎีหนึ่งมาก่อนที่จะมาสอนที่เฮลซิงกิ นั่นคือการปล่อยความรับผิดชอบทีละน้อย (The gradual release of responsibility) โดยจำกัดอิสระนักเรียนจนกว่าจะเห็นว่านักเรียนพร้อมที่จะมีเสรีภาพมากขึ้น ซึ่งเขาก็ทำเช่นนั้นมาตลอด ควบคุมกิจกรรมของนักเรียนอย่างเข้มงวด แต่เมื่อมาสอนในเฮลซิงกิ ซึ่งเป็นเด็กที่มีอิสระและความสามารถกันมากอยู่แล้ว (สังเกตได้ชัดเจนตอนจัดกิจกรรมระดมทุนเข้าค่าย และอีกครั้งเมื่อมีเด็กคนหนึ่งส่งเมลหาเขาให้ทดลองใช้ Kahoot! เพื่อเล่นเกมในห้องเรียนโดยที่นักเรียนเป็นคนค้นคว้าและออกแบบกันเอง) จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนความคิดของตนเองและทดลองให้เสรีภาพอย่างเต็มที่ ๆ ควรจะได้รับ เพราะมันช่วยให้เขาเห็นว่านักเรียนของเขาที่มีศักยภาพแค่ไหน และทำอะไรได้อยู่แล้วบ้าง เหมือนการทดสอบเบื้องต้นนั่นเอง

● **เว้นช่องว่าง** ในช่วงแรกของการเป็นครูแบบอเมริกัน เขาวางแผนตารางกิจกรรมการเรียนการสอนไว้นานมาก จนเมื่อมาสอนที่ฟินแลนด์ เขาต้องปรับเปลี่ยนให้มีช่องว่างระหว่างบทเรียน 15 นาที บ่อย ๆ ตลอดทั้งวัน และเขาก็ค้นพบว่าช่องว่างหรือเวลาที่ยืดหยุ่นเป็นเรื่องธรรมชาติ ที่จะช่วยให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสพัก และเอื้อต่อการให้ครูได้มีเวลาพบปะกับนักเรียนที่ต้องการคำปรึกษาได้ตลอดทั้งวันในช่วงเวลาพักนี้ และสิ่งหนึ่งที่ผู้เขียนทำเป็นประจำสำหรับการจะเริ่มบทเรียนแรกของวันคือ การเว้นช่องว่างเล็กน้อยก่อนเข้าบทเรียนด้วยคำง่าย ๆ ที่นักเรียนควรทำเป็นกิจวัตรบนกระดานดำให้เด็ก ๆ เลือกทำตามที่ตนเองชอบก่อนสักสองสามนาที ซึ่งกิจกรรมนี้ทำให้เขาได้มีโอกาสเดินพูดคุยกับนักเรียนขณะกำลังทำกิจกรรมที่เลือก ซึ่งช่องว่างนี้ทำให้เด็ก ๆ มีความพร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับบทเรียนใหม่ของวันนั้น

● **ให้ทางเลือก** เนื่องจากผู้เขียนได้ยินเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากเด็ก ๆ ในการมอบหมายงานในกิจกรรมการเรียนรู้อิสระให้ทุกคนเหมือน ๆ กัน จึงทำให้เขารู้สึกล้มเหลว เพราะไม่ได้คำนึงถึงจุดแข็งและความสนใจของเด็กแต่ละคน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเขาได้คุยกับเพื่อนครูอนุบาลเกี่ยวกับการเชื่อมโยงความสนใจของเด็ก ๆ กับหลักสูตร เขาจึงได้แนวคิดที่ว่า ในฐานะที่เป็นครูเราต้องรู้จักหลักสูตรเป็นอย่างดี แต่เราต้องรู้ถึงความสนใจของนักเรียนของเราด้วย จึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความสุขเป็นส่วนผสมด้วย

● **วางแผนร่วมกับนักเรียน** ก่อนการสอนสัปดาห์แรกในเฮลซิงกิ ผู้เขียนมีความเชื่ออย่างยิ่งยวดว่า การวางแผนเป็นความรับผิดชอบของครูแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งทำให้เขาพลาดแนวปฏิบัติที่เบิกบานไป แต่หลังจากที่เขาเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผนร่วมกับนักเรียนแล้ว กิจกรรมหลายอย่างรวมทั้งการสอนในชั้นเรียนก็ถูกนำมาวางแผนร่วมกันมากขึ้น ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเด็ก ๆ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นและมีความสุขมากขึ้นด้วย ซึ่งการร่วมกันวางแผนทำได้หลายวิธี สิ่งที่สำคัญคือครูต้องรู้จักแบ่งเวลา “ก่อน” เริ่มการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเพื่ออภิปรายวางแผนร่วมกันอย่างจริงจัง ผู้เขียน ยกตัวอย่างกลยุทธ์ที่เขาใช้เป็นประจำ ซึ่งใช้ได้ทั้งสำหรับการสอนและกิจกรรมใด ๆ คือ แผนผัง KWL (Know-Want to know- Learned) คือ รู้แล้ว อยากรู้ เรียนรู้ สิ่งสำคัญก็คือ ตรงกลาง สิ่งนี้นักเรียน “อยากรู้” จำเป็นจะต้องวางแผนกระบวนการเรียนรู้ให้ดีโดยเป็นความต้องการของนักเรียนจริง ๆ

● **ทำให้เป็นจริง** ผู้เขียนนำเสนอสถานการณ์เมืองจำลอง ในกิจกรรมการศึกษาหัวข้อการเป็นผู้ประกอบการ เด็ก ๆ ประถมจะต้องสวมบทบาทผู้ประกอบการให้สมจริง แต่ละคนตั้งใจและมีความสุข กิจกรรมเช่นนี้ นักเรียนประถมหกในฟินแลนด์ มากกว่าร้อยละ 70 ได้รับประสบการณ์เช่นนี้คล้ายกันจากโปรแกรมชื่อ “ตัวฉันกับเมืองของฉัน” ที่จัดขึ้นโดยองค์กรไม่แสวงหากำไร สำนักงานสารสนเทศทางเศรษฐกิจของฟินแลนด์ (Finland’s Economic Information Office) ซึ่งได้รับการยกย่องในระดับนานาชาติว่าเป็นนวัตกรรม แนวทางนี้ได้รับแรงบันดาลใจส่วนหนึ่งจากโปรแกรมของอเมริกาที่ชื่อว่า “เมืองธุรกิจ” ซึ่งโดยสรุปแล้วโปรแกรมตัวฉันกับเมืองของฉัน เป็นประสบการณ์ที่พิเศษเพราะทำให้การเรียนรู้คล้ายคลึงกับโลกของความจริง เด็ก ๆ ย่อมเห็นความเชื่อมโยงและจุดมุ่งหมายของสิ่งที่เรียนรู้จากในโรงเรียนได้ง่ายขึ้น การใช้กลยุทธ์นี้ อาจจะไม่จำเป็นต้องดูละเอียดถี่เกินไป ถึงกับตั้งร้านในห้องเรียนของเรา แต่แค่เรากำลังพยายาม “ทำให้สมจริง” เพื่อส่งเสริมความรู้สึกมีความหมายขึ้นในห้องเรียน ซึ่งท้ายที่สุดก็คือนำความเบิกบานมาสู่ห้องเรียนนั่นเอง

● **เรียกร้องความรับผิดชอบ** การสอนที่ฟินแลนด์ ทำให้ผู้เขียนได้ยินคำว่า “ความรับผิดชอบ (Responsibility)” บ่อยครั้ง แต่ในอเมริกา กลับมักจะได้ยินคำว่า “การตรวจสอบได้ (Accountability)” ครูในฟินแลนด์จะไม่ถูกตรวจสอบด้วยการทดสอบมาตรฐานและการตรวจเยี่ยมโรงเรียน ซึ่งเป็นเพราะว่าทุกคนต่างรับผิดชอบวิชาชีพเป็นอย่างมาก ซึ่งเกิดจากวิชาชีพนี้ได้รับความไว้วางใจจากตนเอง และผู้เขียนก็มองเห็นว่า ปัญหาของโรงเรียนในอเมริกาเน้น “การตรวจสอบได้” ซึ่งตั้งอยู่บนความกลัวมากเกินไป แต่เน้น “ความรับผิดชอบ” ซึ่งตั้งอยู่บนความไว้วางใจน้อยเกินไป การตรวจสอบได้ที่มีความกลัวเป็นตัวขับเคลื่อนอาจทำลายโอกาสที่คนเราจะสัมผัสกับความเบิกบานจากการลงมือทำหน้าที่รับผิดชอบที่มีความหมาย

เด็กเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ เมื่อมีความเชื่อที่ว่าเป็นพื้นฐาน นักเรียนในฟินแลนด์จึงได้รับความไว้วางใจให้มีหน้าที่รับผิดชอบมากมายตั้งแต่อายุน้อย ๆ การที่พวกเขาไม่รู้สึกว่ามีความกดดันสูง แต่เพราะผู้ใหญ่ “ไว้วางใจ” เชื่อว่าเด็ก ๆ ทำสำเร็จได้ด้วยตนเอง

บทที่ 4 ความเชี่ยวชาญ (Mastery)

วันที่ 4 ธันวาคม ค.ศ.2001 มีการเผยแพร่ผลการทดสอบ PISA ครั้งแรก และฟินแลนด์มีคะแนนทดสอบสูงสุดในกลุ่มประเทศ OECD ทั้งสามด้าน คือ การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนฟินแลนด์มีความรู้และทักษะเหล่านี้ได้โดยไม่ต้องเรียนกวดวิชาตัวต่อตัว หรือทำการบ้านในปริมาณมาก ๆ นอกจากนั้นยังพบว่านักเรียนในแต่ละโรงเรียนมีระดับความสามารถแทบจะไม่แตกต่างกัน ผู้เขียนจึงได้ค้นหากลยุทธ์ที่จะทำให้เด็ก ๆ มีความเชี่ยวชาญจากโรงเรียนทั่วฟินแลนด์ และนำมาสรุปไว้ดังนี้

● **สอนแก่นสาระสำคัญ** ผู้เขียนวิจารณ์ตนเองในหัวข้อนี้ให้ตรงไปตรงมา คือ การที่ตนเองนำเอาแผนงานแบบโครงการเป็นฐาน (Project-Based learning : PBL) จากอเมริกามาใช้ที่เฮลซิงกิ โดยเรียกหน่วยการเรียนรู้ว่า เส้นทางสู่โอลิมปิก ซึ่งมีมันลึ้มเหลวไม่เป็นท่า เป็นเพราะเขาเรียกร้องให้เด็ก ๆ ทำกิจกรรมใหม่ ๆ จำนวนมาก และที่สำคัญแผนนี้วางไว้ไม่ได้มีหัวใจสำคัญของหลักสูตรเป็นฐานเลย หลังจากนั้น เขารู้ได้ว่ามักจะวกวนไปกับเปลือกของการวางแผนการสอน เช่น การเปิดบล็อก ระดมทุน เชิญผู้เชี่ยวชาญมาพบนักเรียน สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่แก่นสาระสำคัญเลย ดังนั้น เขาจึงต้องตระหนักว่าการสอนที่ฟินแลนด์ใช้เวลาสั้น แต่ต้องการเนื้อหาที่กระชับ เป็น “แก่นสาระสำคัญ” จริง ๆ ซึ่งจากการสังเกตวิธีสอนในโรงเรียนต่าง ๆ ของฟินแลนด์ ผู้เขียนพบว่า วิธีที่ใช้ส่งเสริมความเชี่ยวชาญในห้องเรียนมากที่สุดไม่ใช่สิ่งใหม่เสียทีเดียว ส่วนใหญ่ก็เป็นวิธีแบบดั้งเดิมคือสอนในห้องเรียนโดยครูและใช้ตำราเรียน ซึ่งเป็นช่วงแรกๆที่ผู้เขียนไม่เข้าใจเลยว่านำพาเด็กสู่คะแนน PISA ที่สูงได้อย่างไร

● **สกัดคุณค่าจากตำราเรียน** อย่างที่กล่าวในหัวข้อที่แล้ว ครูฟินแลนด์ใช้ตำราเรียน ซึ่งผู้เขียนกล่าวถึงตนเองสมัยอยู่อเมริกาว่าทั้งตนเองและเพื่อนครูค่อนข้างกังขาเกี่ยวกับสื่อการสอนเชิงพาณิชย์ที่เหมือนกับทำการตลาดมากเกินไป แต่ในฟินแลนด์กับตรงกันข้าม ผู้เขียนพบว่าเพื่อนครูชาวฟินแลนด์มองหลักสูตรเชิงพาณิชย์เชิงบวกมากกว่า นั่นคือการมองหลักสูตรที่ถูกออกแบบมาให้ใช้ในห้องเรียนว่าสมบูรณ์และมีคุณค่า ช่วยให้สอนได้ดีขึ้น โดยเฉพาะในแง่ของแก่นสาระสำคัญ ช่วยกำกับเวลา ลดภาระเรื่องแผนการสอน ทำให้ไม่ต้องเตรียมหน่วยการเรียนรู้โดยเริ่มจากศูนย์ ซึ่งมีช่วยเปลี่ยนทัศนคติของผู้เขียนกับหลักสูตรหรือตำราพวกนั้นไปอย่างมาก และลองทำในสิ่งที่ไม่ค่อยจะได้ทำนักในอเมริกา คือ “สกัดคุณค่าจากตำราเรียน” ซึ่งตลอดเวลาสองปีในเฮลซิงกิ ผู้เขียนพบว่าเพื่อนครูชาวฟินแลนด์นั้นฉลาดมาก สื่อเชิงพาณิชย์ที่สมบูรณ์นั้น เมื่อนำมาใช้อย่างมีกลยุทธ์ก็จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาได้ในเวลาอันกระชับตามแบบฉบับของฟินแลนด์

● **ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี** ประเด็นเทคโนโลยีของห้องเรียนในฟินแลนด์ก็น่าสนใจ ผู้เขียนก็ต้องแปลกใจอีกเช่นเดียวกัน เพราะคาดหวังว่าโรงเรียนคุณภาพสูงจะมีเทคโนโลยีที่ดีที่สุดและใหม่ที่สุด แต่สิ่งที่เจอคือเครื่องเหมือนจะได้มาเมื่อสิบปีที่แล้ว แต่นั่นก็ทำให้ผู้เขียนไม่ต้องกดดันเรื่องการใช้เทคโนโลยี เพราะที่นี้มีแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีก็ต่อเมื่อมันส่งเสริมการเรียนรู้เท่านั้น นั่นหมายความว่าหัวใจสำคัญของการนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์อยู่ในมือของครูนั่นเอง ในฟินแลนด์ครูใช้เทคโนโลยีกันพอสมควร ซึ่งผู้เขียนไม่ได้ต่อต้านการใช้เทคโนโลยี แต่แค่จะสื่อว่าเทคโนโลยีที่ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในห้องเรียนนั้นไม่จำเป็นต้องซับซ้อน แนวปฏิบัติที่พบได้ทั่วไปในฟินแลนด์คือใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ไม่ใช่แย่งความสนใจไปจากการเรียนรู้ ซึ่งเป็นวิธีที่ฉลาด และได้รับการพิสูจน์มาหลายปีแล้วว่า นักเรียนของพวกเขาเชี่ยวชาญเนื้อหาและทักษะที่สำคัญได้โดยไม่ต้องลงทุนไปกับอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ใหม่ล่าสุด

● **นวัตกรเข้ามาใช้** ผู้เขียนก็ยังให้ประสบการณ์จากอเมริกาในประเด็นนี้คล้ายกับหัวข้ออื่น ๆ ว่าไม่กี่ปีมานี้ โรงเรียนทั่วอเมริกาต่างสนับสนุนด้านศิลปะ นักเรียนบางส่วนไม่ได้เรียนดนตรีสักชิ้นเดียว แต่ตรงกันข้ามกับที่ฟินแลนด์ ปีแรกที่เขาสอนที่นี่มันทำให้เขาแปลกใจอีกเช่นเคย ที่พบว่านักเรียนประถมของเขามีชั่วโมงเรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์เท่ากับวิชาดนตรีคือสัปดาห์ละสามชั่วโมง แต่หลังจากนั้นเขาก็ได้พบคำตอบจากหลาย ๆ งานวิจัยที่เชื่อมโยงการเรียนดนตรีเข้ากับความสำเร็จทางวิชาการ ซึ่งนักวิจัยสรุปว่า ชั่วโมงดนตรีเสริมสร้างระบบประสาทที่คอยจัดการเสียงรบกวนเมื่ออยู่ในบรรยากาศที่วุ่นวาย เมื่อสมองทำงานได้ดีขึ้น เด็ก ๆ ก็อาจจะมีพัฒนาการด้านความจำและความสามารถในการใช้สมาธิจดจ่อที่ดีขึ้นได้เมื่ออยู่ในห้องเรียน และช่วยให้พวกเขาสื่อสารได้ดีขึ้นด้วย ซึ่งผู้เขียนก็ให้ความเห็นว่า ในฐานะครู เราอาจแค่ทดลองใช้รูปแบบอื่น ๆ ที่ทั้งเราและนักเรียนสะดวกใจเพื่อลองให้นักเรียนเข้าถึงความเบิกบานและประโยชน์เชิงวิชาการผสมผสานผ่านดนตรีบ้างก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจไม่น้อย

● **โค้ชให้มากขึ้น** ผู้เขียนให้ประสบการณ์ “การเรียนรู้จากการลงมือทำ” จากห้องเรียนเชิงปฏิบัติ เช่น ห้องเรียนงานไม้ ละคร และสิ่งทอ โดยมีครูทำหน้าที่เป็นโค้ช ให้นักเรียนได้ฝึกฝนในโลกของความเป็นจริง การโค้ชเป็นการใช้แนวปฏิบัติที่จับความเป็นเจ้าของกระบวนการเรียนรู้ไปไว้ให้ถูกที่ถูกต้องอย่างแท้จริง นั่นคือบนบ่าของผู้เรียนโดยตรง หากต้องการพัฒนาตัวเราให้เป็นโค้ช โครงสร้างบทเรียนต้องรองรับบทบาทนี้ด้วย ที่เรียกว่า แนวทางการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Workshop model) ซึ่งมีส่วนประกอบพื้นฐาน 3 ประการ คือ บทเรียนสั้น ๆ และแนะนำเป้าหมายของวันนั้น การทำงานเชิงรุกอย่างอิสระ และการสะท้อนความคิดร่วมกันเป็นกลุ่มว่านักเรียนมีความคืบหน้าอย่างไรบ้างเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

● **พิสูจน์ว่าเรียนรู้** การศึกษาของฟินแลนด์ขึ้นชื่อเรื่องไม่ค่อยมีการสอบวัดมาตรฐาน แต่จากประสบการณ์ของผู้เขียนพบว่า ครูชาวฟินแลนด์สามารถจัดประเมินสรุปผลการเรียนรู้ (Summative assessment) มากกว่าที่เขาคาดว่าจะเห็นในอเมริกัน กลยุทธ์ที่ผู้เขียนได้เห็นจากเพื่อนครูหลายคนในการพิสูจน์การเรียนรู้ของเด็ก ๆ คือ ครูมักจะสร้างแบบประเมินผลปลายภาคเอง และปรับเปลี่ยนข้อสอบให้สอดคล้องกับการสอนอยู่เสมอ และครูก็จะให้เด็ก “เปรูสเทลลา (Perustella) เป็นภาษาฟินแลนด์ ซึ่งหมายความว่า การให้เหตุผลและหลักฐานรองรับ” นั่นคือการให้โอกาสนักเรียนได้อธิบายการตอบคำถามจากแบบประเมินเพื่อพิสูจน์สิ่งที่ตัวเองเรียนรู้โดยมีหลักฐานประกอบนั่นเอง ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ส่งเสริมความเชี่ยวชาญของนักเรียนได้มากยิ่งขึ้น และไม่เพียงแต่นำไปใช้ตอนประเมินผลเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาใช้ได้เป็นประจำทุกวันในห้องเรียนด้วย

● **คุยกันเรื่องเกรด** ผู้เขียนได้แรงบันดาลใจกลยุทธ์นี้จากเพื่อนครูในฟินแลนด์ที่สอนในระดับมัธยม เธอพัฒนาระบบการให้นักเรียนได้เป็นเจ้าของกระบวนการประเมินตนเองและตัดเกรดมากขึ้น ซึ่งผ่านการพูดคุยกับนักเรียนอยู่เสมอ และที่โรงเรียนของผู้เขียน เขาก็มักจะพบว่าเพื่อนครูหลายคนมักจะคุยกับนักเรียนเรื่องเกรดก่อนพิมพ์สมุดพกตอนปลายเทอมเสมอ โดยครูจะบอกเกรดที่คาดว่านักเรียนจะได้รับ และให้นักเรียนได้มีโอกาสซักถาม ซึ่งกลยุทธ์นี้ผู้เขียนเห็นว่าแนวปฏิบัตินี้เป็น การให้เกียรติกันอย่างยิ่ง เพราะครูไม่เพียงได้สื่อสารกับนักเรียนอย่างชัดเจนเท่านั้น แต่ยังเชิญชวนให้เด็ก ๆ คิดทบทวนเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตนเองไปด้วย

บทที่ 5 กรอบคิด (Mind-set)

และอีกเช่นเคย ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงกรอบคิดของครูชาวอเมริกันก่อนว่า ครูเหล่านี้หลงใหลในงานของตนอย่างเต็มเปี่ยม และมีจุดมุ่งหมายเป็นแรงขับ อุทิศตนเพื่อการเติบโตในวิชาชีพ และทุก ๆ ปี ครูอเมริกันมักจะใช้เวลาส่วนตัวและเวลาว่างจำนวนมากไปเพื่อการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งความเป็นจริงข้อนี้ต่างจากที่เขาพบในฟินแลนด์ คนฟินแลนด์จะถือคติพจน์ว่า “ทำงานเพื่อมีชีวิต” ไม่ใช่ “มีชีวิตเพื่อทำงาน” ซึ่งคนเหล่านี้จะดูจะพึงพอใจในงานของตน แต่ในเวลาว่าง ดูเหมือนว่าพวกเขาจะชอบทำงานอดิเรกมากกว่าการลงทุนหาศาลในการเติบโตในอาชีพ

ประเด็นที่ผ่านมาข้างต้นทั้งหมด ผู้เขียนกล่าวถึงส่วนผสมของความสุขไปแล้ว 4 ประการ ได้แก่ สุขภาวะ ความสัมพันธ์ที่ดี อิสระ และความเชี่ยวชาญ แต่ส่วนผสมสุดท้ายซึ่งน่าจะสำคัญที่สุดในการสร้างห้องเรียนที่เบิกบาน นั่นก็คือ “กรอบคิด” ตามความเห็นของ ราช รากุห์นาธาน นักวิจัยด้านความสุข กล่าวถึงโลกทัศน์ในการใช้ชีวิตของคนเราเป็นสองชั่ว ชั่วแรกคือ “ประเภทที่มองโลกนี้ว่าขาดแคลน ชัยชนะของฉันได้มาจากความสูญเสียของคนอื่น ทำให้ฉันพอใจชอบเปรียบเทียบกับทางสังคม” และอีกชั่วหนึ่งก็คือ “ประเภทที่มองว่าโลกอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ให้ทุกคนได้เติบโต” ซึ่งผู้เขียนพบครูหลายคนในฟินแลนด์ที่ใช้กรอบคิดในชั่วที่สอง พวกเขาไม่สะทกสะท้านว่าเมื่อเทียบกับครูคนอื่น ๆ แล้วตัวเองอยู่ระดับไหน และทัศนคติเช่นนี้ทำให้งานของพวกเขาเต็มไปด้วยความเบิกบาน การกระทำหนึ่งที่แสดงให้เห็นความชัดเจนของกรอบคิดเช่นนี้ คือ การร่วมมือกันอย่างสม่ำเสมอของครู ซึ่งในทางตรงกันข้ามหากพวกเขามองกันเป็นคู่แข่ง คงไม่ได้เห็นความร่วมมือกันเช่นนี้แน่! ดังนั้นครูจะเพิ่มความเบิกบานในห้องเรียนได้จำเป็นต้องปลูกฝังมุมมองว่าโลกนี้อุดมสมบูรณ์ ซึ่งไม่ได้โยนเป้าหมายทิ้ง แต่แค่ย้ายมุมมองให้ห่างจากการแข่งขัน ไม่ต้องพยายามดิ้นรนเพื่อตีกว่าคนอื่นอีกต่อไป แต่มุ่งเพื่อจะเป็นตัวเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งพบได้จากกลยุทธ์ที่ส่งตรงมาจากห้องเรียนฟินแลนด์ ดังนี้

- **แสวงหาภาวะลื่นไหล** ภาพของปรากฏการณ์ตอนสอนอยู่บอสตันของผู้เขียน มักถูกนำมาฉายก่อนเริ่มเรื่องเสมอ คราวนี้ผู้เขียนนำให้เห็นถึงสภาวะของการถูกเปรียบเทียบกับครูรุ่นใหม่ที่ชอบแสดงผลงานของนักเรียนมากกว่าของเขาเสมอ และเมื่อมองย้อนกลับไป เขาจึงเห็นว่าเขาเต็มไปด้วยความรู้สึกอวกว้าง ไม่นั่นคง และยังนำเอาความขุ่นเคืองพวกนั้นเข้าห้องเรียนไปด้วย แล้วยังเพิ่มความกดดันให้ตนเองทำให้ดีกว่า เหนือกว่า เพื่อนร่วมงาน แทนที่จะสนุกกับงาน ราช รากุห์นาธาน ตั้งข้อสังเกตว่าการเหนือกว่าคนอื่นเป็นเป้าหมายที่เฝ้าหวง เพราะนักวิจัยพบว่าคนที่สถานภาพสูงจะได้สัมผัสกับความภาคภูมิใจและอิสระมากกว่า และช่วยเพิ่มความสุขได้จริง แต่ไม่ได้แปลว่ามีค่าควรแก่การแสวงหา เพราะช่วงที่แสวงหาความเหนือกว่าอาจลดระดับความเบิกบานของตนเองไป และน่าจะฉลาดกว่าถ้าเราแสวงหาสิ่งที่เรียกว่า “ภาวะลื่นไหล (Flow)” ซึ่ง มีไฮ (Mihaly Csikszentmihalyi) นักจิตวิทยาเชิงบวกที่เชี่ยวชาญเรื่องบรรยายภาวะนี้ไว้ว่า “การข้องเกี่ยวกับกิจกรรมหนึ่ง ๆ อย่างเต็มที่เพื่อตัวกิจกรรมนั้นเอง อัดตาดูไป เวลาผ่านไปโดยไม่รู้ตัว ทุกการกระทำ การเคลื่อนไหว และความคิด เกิดต่อเนื่องกันเป็นทอด ๆ โดยไม่อาจเลี้ยวเหมือนเล่นดนตรีแจซ ตัวตนทั้งหมดของคุณข้องเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น และใช้ทักษะของตัวเองไปถึงขั้นสูงสุด” การเป็นครูที่แสวงหาภาวะลื่นไหลแทนที่จะไขว่คว้าความเหนือกว่า ไม่เพียงดีต่อตัวครูแต่ยังส่งผลถึงนักเรียนของเราด้วย ถ้าพวกเขาเห็นว่าครูกำลังพยายามทำงานของตัวเองให้ดีที่สุดโดยไม่เปรียบเทียบกับคนอื่น ก็ย่อมจะเป็นตัวอย่างที่ดีที่บ่มเพาะวัฒนธรรมการไม่แข่งขันขึ้นให้เห็นเป็นตัวอย่าง

- **หนึ่งหน้าเข้าไว้** ผู้เขียนเล่าถึงประสบการณ์ตอนพบผู้ปกครองนักเรียน โดยมีครูที่เลี้ยงคอยยืนดูอยู่จนผู้ปกครองกลับหมด เธอจึงพูดกับเขาด้วยคำที่ทำให้เขาแปลกใจมากกว่า เขาตามใจผู้ปกครองมากไปหรือเปล่า ตอนแรกผู้เขียนต่อต้านเล็กน้อย เพราะคิดว่าตนเองสื่อสารกับผู้ปกครองได้ดีแล้ว เธอจึงบอกเทคนิคเล็กน้อยว่า บางครั้งเวลาที่เธอคุยกับผู้ปกครองเธอมักจะส่งสัญญาณให้พวกเขาทราบว่า “คุณเป็นผู้เชี่ยวชาญที่บ้าน ส่วนฉันเป็นผู้เชี่ยวชาญที่โรงเรียน” และแนะนำให้ผู้เขียน “หนึ่งหน้า” กว่านี้และควรมองว่าตัวเองเป็นมืออาชีพได้แล้ว หนึ่งหน้าในที่นี้ไม่ได้แปลว่าดื้อรั้น แต่หากเป็นความหมายที่ตรงกับภาษาฟินแลนด์ที่โด่งดังในประเทศนอร์ดิกเล็ก ๆ แห่งนี้ มันใช้บรรยายคุณลักษณะของคนฟินแลนด์ “ซิสู (Sisu) อาจแปลได้ว่า เด็ดเดี่ยว หรือ กล้าหาญเมื่อต้องรับมือกับความขัดแย้งหรือสถานการณ์ที่ยากลำบาก” การมีหนึ่งหน้าจะช่วยให้สามารถปกป้องความเบิกบานในการสอนเอาไว้ เนื่องจากเมื่อครูเจอความผิดพลาดหรือความลำบากใด ๆ พวกเขา ก็จะลุกขึ้นมาใหม่ได้อย่างรวดเร็ว

- **ร่วมมือกันบนโต๊ะกาแฟ** ผู้เขียนได้กลยุทธ์ข้อนี้จากการสัมภาษณ์ครูชาวฟินแลนด์ด้วยคำถามที่ว่า “อะไรนำความเบิกบานมาให้คุณในฐานะที่เป็นครู และอะไรนำความเบิกบานมาให้กับนักเรียนของคุณ” คำตอบยอดนิยมว่าสิ่งที่นำความเบิกบานมาให้ครูก็คือ “การร่วมมือกัน” อย่างที่ผู้เขียนนำเสนอว่าโรงเรียนในฟินแลนด์มีเวลาพัก 15 นาที ครูเองก็จะมาพบปะพูดคุยสังสรรค์ทานกาแฟกับในห้องพักครุรวม และได้แลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์กันเป็นประจำ ซึ่งกลายเป็นความสัมพันธ์ที่สร้างให้ครูได้เกิดความร่วมมือกันมากขึ้น สิ่งนี้กลายเป็นกรอบคิดที่สำคัญของครูชาวฟินแลนด์ เพราะพวกเขามองว่าเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งนั่นหมายความว่า คุณเชื่อจากใจว่าคุณจะเป็นครูที่ดีได้เมื่อได้ร่วมมือกับคนอื่น ๆ

● **เชื่อเชิญผู้เชี่ยวชาญ** ผู้เขียนสังเกตกลยุทธ์นี้ได้จากการสอนของครูในฟินแลนด์ ที่ผลักดันเชิญห้องเรียนของอีกฝ่ายไปร่วมงานกันจนเป็นปกติ ซึ่งไม่ได้ดูยิ่งใหญ่อะไร แต่มีความหมายและสร้างความเบิกบานให้ครูและนักเรียน เมื่อผู้เขียนทำเช่นเดียวกัน คือเชิญผู้เชี่ยวชาญ เขาก็ยังรู้สึกจะสามารถออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยอดเยี่ยมได้ โดยวิธีนี้ช่วยปลดแรงกดดันได้มาก เพราะนั่นหมายความว่าผู้เขียนไม่จำเป็นต้องรู้ทุกเรื่อง ซึ่งกลยุทธ์นี้ยิ่งไปตอบรับทัศนคติที่ว่า โลกนี้อุดมสมบูรณ์ ซึ่งยิ่งเรามีความร่วมมือมาก ผู้เชี่ยวชาญที่จะมาห้องเรียนของเรา ก็จะเป็นได้ทั้งเพื่อนครู ผู้ปกครอง หรือผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก

● **พักผ่อนในวันหยุดพักผ่อน** ผู้เขียนเล่าประสบการณ์ช่วงวันหยุดฤดูร้อนเมื่อเขามีคำถามมากมาย แต่ไม่สามารถติดต่อใครได้ เขาจึงเริ่มมองเห็นแบบแผนบางอย่างที่เพื่อนครูทำกัน นั่นคือพักผ่อนกันอย่างจริงจังในช่วงฤดูร้อน ซึ่งตอนแรกมันทำให้เขารู้สึกหงุดหงิด เพราะในอเมริกาครูมักจะไม่ได้หยุดทำงานในช่วงปิดเทอมฤดูร้อน เขาเองก็เคยเป็นเช่นนี้ ส่วนใหญ่ช่วงปิดเทอมเขาจะไปทำกิจกรรมเกี่ยวกับวิชาชีพ เช่น ร่วมสัมมนา อ่านบทความ เยี่ยมบ้านนักเรียน แต่หลังจากที่ลองปรับเปลี่ยนตนเองเมื่อมาอยู่ฟินแลนด์ ผู้เขียนกลับพบว่าเขาก้าวหน้าขึ้นได้จากการมีเวลาพักผ่อนเต็มที่ยาว ๆ แต่เขาก็ยังมีความคิดแบบเดิมติดอยู่นิดหน่อย จึงไม่ได้พักยาวสุดโต่งไปเสียทีเดียว แต่ผสมผสานแบบมีเวลาตัดขาดจากงานอย่างพอดี แต่ก็มีช่วงที่คิดทบทวนเรื่องงานในช่วงฤดูร้อนนี้ด้วย เพราะเขาเห็นว่ามันเป็นช่วงที่สร้างแรงบันดาลใจใหม่ ๆ ให้ห้องเรียนของเขาได้เป็นอย่างดี

● **อย่าลืมความเบิกบาน** ผู้เขียนมีความเห็นว่า ทัวโลกก็กำลังขับเคลื่อนเรื่องของความสุขให้เป็นเรื่องสำคัญอันดับต้น ๆ ในโรงเรียน จากงานวิจัยระดับปริญญาเอกด้านจิตวิทยาเชิงบวก ของ อเลซานโดร แอดเลอร์ (Alejandro Adler) เขาทำวิจัยในโรงเรียน 18 แห่งในประเทศชิลี โดยมีนักเรียนเข้าร่วมงานวิจัยกว่าแปดพันคน ห้องเรียนบางห้องใช้หลักสูตรสร้างสุข ซึ่งเน้นสร้างทักษะชีวิตที่ไม่เป็นวิชาการ 10 ทักษะ เช่น สติ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การรู้จักตนเอง ในขณะที่บางห้องใช้ยาหลอก (เหมือนทำการรักษาแต่ไม่ใช่ยาจริง) ซึ่งการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรสร้างสุขช่วยเพิ่มสุขภาวะและคะแนนทดสอบมาตรฐานของนักเรียนขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ กลยุทธ์ข้อสุดท้ายนี้จึงเรียบง่ายที่สุด “อย่าลืมความเบิกบาน” แม้ในวันที่ยากลำบาก เพราะนั่นมันจะเชื่อมโยงไปถึง “ความเบิกบานในห้องเรียน” ด้วย

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่มาจากประเทศนอร์ดิก ซึ่งมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่อาจจะมีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น ดังนั้นผู้อ่านจึงควรพิจารณาถึงการนำมาปรับใช้ในวัฒนธรรม และสังคมที่แตกต่างออกไป ซึ่งท้ายที่สุดนี้ผู้วิจารณ์เห็นด้วยอย่างยิ่งกับทั้ง 33 กลยุทธ์ จากหลักของความสุข 5 ประการ ที่กล่าวมาทั้งหมด และเห็นว่านี่แหละ “**ชั้นเชิง**” ของคน “**ชั้นครู**” ที่คนเป็นครูควรได้ลองสัมผัสด้วยตนเอง เพราะผู้วิจารณ์ก็เชื่ออย่างหนึ่งว่า ครูผู้สอนไม่ว่าจะชาติใดภาษาใด ก็ต้องอยากเห็นห้องเรียนมีความสุข มีความเบิกบานกันทั้งนั้น นั่นหมายรวมถึงทั้งนักเรียนและตัวครูเองด้วย

Walker, Timothy D. 2562. Teach Like Finland: Fun Teaching, Fun Learning, Fininsh Style.

Translated by Thipnapa Huansuriya. Bangkok: Book Scape.